

- [Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. Київ, 2009. 242 с.]
11. Tsisinska O.B. (2011). The influence of regional management on convergence of Ukrainian-Hungarian cross-border region. *Socio-Economic issues of modern Ukraine. Regional convergence and cross-border markets*. Issue. 5 (91), 90 – 112. [In Ukrainian].
 - [Цісінська О.Б. Вплив регіонального менеджменту на конвергенцію українсько-угорського транскордонного регіону // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та транскордонні ринки. 2011. Вип. 5 (91). С. 90 – 112.]
 12. Perkmann M. (2003). Cross-Border Regions in Europe. Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-Operation. *European Urban and Regional Studies*, 10, 153-171.

Стаття надійшла до редакції 1.11.2017

УДК 911.3.30 (477)

<https://doi.org/10.15407/ugz2017.04.030>

М.О. Барановський

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ

Мета публікації – оцінювання особливостей становлення фінансової децентралізації в Україні, рівня фінансової автономії територіальних громад, її регіональних відмінностей та причин, що їх зумовлюють. Фінансова децентралізація, яка передбачає концентрацію ресурсів на низовому рівні управління, є важливим інструментом вирішення проблеми формування самодостатніх територіальних громад. У процесі її проведення окреслилися проблемні аспекти, зокрема територіальні диспропорції у фінансовій спроможності громад. У статті проаналізовано динаміку загальних доходів об'єднаних територіальних громад України, структуру та регіональні відмінності їхніх власних податкових надходжень. Встановлено, що фінансово автономними є лише близько 20 % територіальних громад. Проведено типізацію громад за фінансовими характеристиками, визначено високий рівень дотаційності бюджетів територіальних громад західних регіонів країни. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що найістотніше на фінансову автономію територіальних громад впливають загальноекономічні показники розвитку регіонів, розміри самих громад і статус їхнього центра. Доведено, що фінансові переваги поки що не відіграють провідної ролі у процесі формування територіальних громад, а значна частина з них створена без належного економічного підґрунтя. Визначено інструменти, запровадження яких дасть можливість збільшити доходну частину, насамперед периферійних територіальних громад.

Ключові слова: фінансова децентралізація; об'єднана територіальна громада; самодостатня громада; структура доходів громад; рівень дотаційності бюджетів громад.

М. О. Baranovskyi

Nizhyn Mykola Gogol State University

FINANCIAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE: PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION

The purpose of the publication is to estimate the specifics of formation of the financial decentralization in Ukraine, the level of financial autonomy of territorial communities, its regional differences, and the reasons that predetermine them. Financial decentralization, which presupposes the concentration of resources at the grassroots level of government is an important tool to solve the problem of the formation of self-sufficient territorial communities. As a result of its implementation, certain problem aspects emerged, in particular territorial disproportion in the financial capacity of communities. The article analyzes the dynamics of the total incomes of the amalgated territorial communities of Ukraine, the structure and regional differences of their own tax revenues. It is defined that only 20% of territorial communities are financially autonomous. The typification of communities by financial characteristics was carried out, the high level of subsidies for the territorial communities budgets of the western regions of the country was determined. With the help of correlation-regression analysis it was established that the general economic indicators of the regions development, the size of the communities, and the status of their center have

the greatest influence on the financial autonomy of territorial communities. It is proved that financial preferences do not play a leading role in the process of territorial communities formation yet, and a significant part of them was created without proper economic basis. The instruments have been identified, the implementation of which will enable to increase the revenue part, firstly, of peripheral territorial communities.

Key words: *financial decentralization; united territorial community; self-sufficient territorial community; structure of communities incomes; the subsidy level of communities budgets.*

Вступ

Реформа з децентралізації, яка здійснюється в Україні, включає низку різноаспектних заходів, серед яких особливе місце посідає перерозподіл повноважень, а головне – фінансових ресурсів між різними рівнями влади. Наразі триває лише перший етап реформи, який передбачає формування самодостатніх територіальних громад. У визначенні поняття “самодостатня громада” чітко вказується на те, що вона повинна мати фінансову автономію. З метою збільшення доходів територіальних громад Верховна Рада України внесла зміни до Бюджетного кодексу та Податкового кодексу країни. Бюджетна децентралізація, безумовно, сприяла зростанню доходів територіальних громад, насамперед за рахунок податкових надходжень. Та чи вдалося вирішити одне з головних завдань реформи – сформувати реально фінансово самодостатні громади? Чи є відмінності у фінансовій автономії громад, центрами яких є різні типи населених пунктів (міста, селища, села)? Які регіональні відмінності сформувалися в Україні у структурі власних надходжень територіальних громад, чим вони зумовлені? Чи впливають фінансові механізми на інтенсивність процесу формування громад, на соціально-економічний розвиток територій? Актуальність цієї тематики визначається насамперед тим, що фінансова децентралізація є однією з найгостріших проблем загального процесу децентралізації, вирішення якої дасть можливість одночасно і пришвидшити її перебіг, і забезпечити належний соціально-економічний розвиток територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання децентралізації та адміністративно-територіальної реформи на новому, порівняно з 2005 р., етапі її проведення перебувають у полі зору економістів, управлінців, громадських організацій. Загальні завдання реформування територіальної організації влади в Україні, обґрунтування доцільності адміністративно-територіальної реформи, аналіз міжнародного досвіду реформування адміністративного устрою викладені у низці публікацій фахівців з регіональної еконо-

міки та суспільної географії [1, 2, 9]. Теоретичні засади реформування фінансових відносин, питання бюджетної децентралізації, реформування міжбюджетних відносин, ризики та проблеми бюджетної децентралізації як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях розкриті у дослідженнях Г. Возняка [4] та І. Сторонянської [14, 15]. Міжнародний досвід бюджетної децентралізації і можливості його використання в Україні викладені у роботах Б. Данилишина, В. Пилипів [5], О. Россоляк та І. Марціясь [13]. Окремі аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад відображені у роботах І. Пелехатого [12], І. Сторонянської [14], О. Пелехатої [11], О. Власюк [3].

Попри значну кількість публікацій з проблем фінансової децентралізації, питання оцінки фінансової автономії об'єднаних територіальних громад, просторових відмінностей структури їхніх податкових надходжень, впливу фінансової децентралізації на інтенсивність формування громад недостатньо вивчені і потребують поглибленого аналізу. Важливо також визначити – якими чинниками детермінуються територіальні відмінності процесів фінансової автономії об'єднаних територіальних громад.

Головною метою цього дослідження є аналіз фінансових показників діяльності об'єднаних територіальних громад України, виявлення територіальних відмінностей в обсягах надходжень і структурі їхніх доходів, визначення впливу фінансових механізмів на процес формування територіальних громад.

Виклад основного матеріалу

Фінансова децентралізація є важливим механізмом та одним з обов'язкових елементів на шляху побудови ефективної держави. Вона полягає у розподілі функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центром та органами місцевого самоврядування.

Перші результати діяльності об'єднаних територіальних громад свідчать про реальне зростання обсягів фінансових ресурсів, отриманих у

Рис. 1. Структура доходів загального фонду територіальних громад, % (2016 р.)

Рис. 2. Структура власних доходів територіальних громад, % (2016 р.)

своє розпорядження для виконання покладених на них функцій з надання різних послуг. Оцінити масштаби зростання, рівень фінансової автономії територіальних громад, регіональні відмінності у їх структурі нині є можливість на основі фінансово-аналітичних матеріалів Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, а також даних Державного бюджету України на 2016 та 2017 рр. [6, 10]. При цьому слід зазначити, що повний фінансовий звіт за 2016 р. стосується лише 159 об'єднаних територіальних громад, які були сформовані до цього часу. Показники власних доходів і фінансової спроможності стосуються уже 366 територіальних громад і є більш репрезентативними.

Усього впродовж 2016 р. загальні доходи об'єднаних територіальних громад України зросли майже у 7 разів – з 1,1 до 7,1 млрд грн. Вони включають як власні надходження, так і різноманітні виплати з боку держави у вигляді субвенцій, дотацій, інших видів платежів.

Наприклад, територіальні громади додатково отримали значні фінансові ресурси з державного фонду регіонального розвитку (профінансовано 810 проектів), а також субвенції на розвиток інфраструктури (майже 4 млрд грн). Обсяг останніх у структурі загального фонду територіальних громад становить понад 14 % (рис. 1). Попри те, що надання освітніх (дошкільні, загальноосвітні

навчальні заклади), первинних медичних послуг тепер належить до прерогативи територіальних громад, держава продовжує фінансувати ці заклади шляхом надання освітньої та медичної субвенцій. Їх обсяги є досить значними і складають понад 35 % загальних доходів об'єднаних територіальних громад.

Регіональні відмінності в обсягах субвенцій територіальним громадам залежать від різних причин, наприклад освітньої субвенції – від кількості дітей дошкільного та шкільного віку, адже держава виділяє на утримання одного учня 10,3 тис. грн.

З позиції оцінювання фінансової спроможності територіальних громад більшу зацікавленість викликає аналіз їхніх власних доходів. Слід зазначити, що темпи зростання власних доходів не є такими значними. За 2016 р. власні доходи новостворених громад зросли втричі, а душеві доходи на кожного мешканця громади – у 3,4 рази (із 700 до 2345 грн.). Таке зростання стало можливим завдяки змінам, внесеним до Бюджетного кодексу та Податкового кодексу країни у частині, зокрема, відсоткових відрахувань із кількох найважливіших загальнодержавних податків. Йдеться, насамперед, про податок на доходи фізичних осіб та податок від продажу підакцизних товарів. Щодо першого з них, то на нього припадає 50 % власних доходів об'єднаних територіальних громад (рис. 2) і 58% їх приросту. Майже 1/5 власних

податкових надходжень територіальних громад забезпечує плата за землю, 1/6 – єдиний податок.

В Україні спостерігаються значні міжрегіональні відмінності у структурі податкових надходжень територіальних громад. Так, частка податку на доходи фізичних осіб варіює від 37,3 % у Дніпропетровській до 75 % у Миколаївській областях, єдиного податку – від 7,7 % у Донецькій до 32 % у Херсонській областях. Аналогічні диспропорції спостерігаються і за іншими видами податкових надходжень.

Однак виявити певні просторові закономірності в особливостях структури власних доходів територіальних громад вкрай важко, зокрема через неоднакову кількість громад, створених у регіонах України. Складно також встановити, якими чинниками зумовлені географічні відмінності у структурі власних доходів територіальних громад.

Проведений кореляційний аналіз між показниками власних доходів територіальних громад, іншими параметрами їх розвитку (площа, кількість населення, капітальні видатки) та загально-економічними характеристиками регіонів України показав відсутність значущих кореляційних залежностей між ними. Єдине, що можна відзначити, – це найвищі показники доходів від продажу підакцизних товарів у західних регіонах України, зокрема у Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях.

Як відомо, одним із головних завдань децентралізації є створення фінансово спроможних громад. Слід констатувати, що вирішити це завдання поки що не вдалося. Більшість об'єднаних територіальних громад залишаються дотаційними. Свідченням цього є структура доходів загального фонду територіальних громад. Частка власних доходів становить у ньому близько 46,5 %. Решту фінансових ресурсів громади отримують у вигляді базової дотації, освітньої та медичної субвенцій.

Ще одним підтвердженням недостатнього рівня фінансової автономії територіальних громад є їх рейтингова оцінка за обсягами базової, реверсної дотації та відсотком дотаційності. З 159 територіальних громад України лише 34 (21,4 %) не отримують базову дотацію. Із цієї кількості 23 (14,5 %) громади мають реверсну дотацію, тобто у них формуються надлишкові ресурси, які вилучають до Державного бюджету.

Найкраща ситуація щодо рівня фінансової автономії у 2016 р. була у територіальних громадах Дніпропетровської, Донецької та Полтавської областей. Натомість глибоко дотаційними виявилися громади західних регіонів України, зокрема Івано-Франківської, Львівської та Хмельницької областей.

Упродовж 2016-2017 рр. кількість реально діючих територіальних громад в Україні зросла до 366 одиниць. Однак фінансові показники їхньої діяльності не зазнали радикальних змін: частка бездотаційних громад залишилася на рівні 20 %, громад із реверсною дотацією – 12,6 %. Диспропорції як на регіональному рівні, так і на рівні окремих громад, є дуже значними. Наприклад, різниця у дотаційності бюджетів територіальних громад навіть у межах однієї області може сягати десятків разів. Так, Гончарівська громада Чернівецького району однойменної області має реверсну дотацію 50,4 %, тоді як сусідня Іванівська громада цього ж району має рівень дотаційності 22 %.

Загалом у першій половині 2017 р., як і в попередні роки, найнижчими показниками фінансової автономії вирізняються територіальні громади західних регіонів України (рис. 3). Так, дотаційними є усі 11 громад Івано-Франківської області, а із 22 територіальних громад Львівської області бездотаційною є лише одна.

Зрозуміло, що на початковому етапі реформ далеко не всі громади можуть стати фінансово автономними. Саме тому при формуванні громад вважалися прийнятними норми дотаційності їхніх бюджетів на рівні 25-30 %, видатків на утримання апарату управління – до 20 %.

Аналіз фінансових показників засвідчив, що територіальних громад, які б відповідали цим мінімальним вимогам, не так багато. Особливо це стосується витрат на утримання апарату управління. У понад 60 % територіальних громад України зазначені видатки перевищують вказані норми, зокрема в Івано-Франківській області такими є 100 % громад, у Черкаській – 83 %, Тернопільській, Чернівецькій, Сумській, Львівській областях – 70-75 %.

Це свідчить про те, що основну частку своїх доходів вони витрачають не на розвиток громади, а на забезпечення існування апарату управління. Такі громади навряд чи можуть стати успішними, принаймні у найближчій перспективі.

Наявність значних диспропорцій у фінансових та інших показниках розвитку територіальних

Рис. 3. Частка бездотаційних громад та громад із реверсною дотацією у розрізі регіонів України, % (перша половина 2017 р.)

громад зумовлює пошук причин такої ситуації. Чи залежить, наприклад, рівень дотаційності громад від їхніх розмірів та кількості населення, від загальноекономічних характеристик регіонів, рівня оплати праці тощо.

З метою виявлення чинників, які найістотніше впливають на показники фінансової автономії територіальних громад, було використано кореляційно-регресійний аналіз. Інформаційну основу склали 10 показників, які характеризують як рівень фінансової автономії територіальних громад, так і загальноекономічні параметри регіонів України та топологічні особливості (площа, населення) самих громад.

Як свідчать результати кореляційного аналізу (табл. 1), рівень дотаційності бюджетів громад помітно залежить від їхньої площі ($r=-0,465$), власних доходів ($r=-0,806$) та душових показників виробництва промислової продукції ($r=-0,413$). Просторові відмінності частки видатків на утримання апарату управління громад зумовлені переважно душовими показниками власних доходів територіальних громад ($r=-0,411$) і виробництва промислової продукції ($r=0,593$).

Такі висновки були підтверджені результатами регресійного аналізу, в якому показник дота-

ційності бюджетів громад є залежною змінною, а інші характеристики, про які йшлося вище, – предикторами. Загалом статистично значущими виявилися чотири з дев'яти включених до аналізу показників. Це власні доходи територіальних громад (X_5), площа громад (X_3), душовий показник виробництва промислової продукції (X_8) та рівень заробітної плати (X_{10}) у регіонах України. Майже всі показники регресії мають від'ємні значення, що свідчить про їхній зворотній вплив на дотаційність бюджетів громад:

$$Y = 24,515 - 0,01933X_5 - 0,02542X_3 - 0,00028X_8 + 0,001919X_{10}.$$

Формула регресії дає можливість оцінити ймовірні зміни у дотаційності бюджетів територіальних громад у разі зміни показників, від яких вона залежить. Так, збільшення площі громади на 1 км² призведе до скорочення дотаційності бюджетів територіальних громад на 0,025 %, зростання власних доходів на 1 грн – до зменшення дотаційності на 0,019 %.

Можна передбачити, що фінансова автономія територіальних громад, а також структура їхніх власних доходів залежать і від того, який тип поселення є центром громади. У великих за людніс-

тню громадах, які зазвичай формуються навколо міст, у структурі власних доходів домінують податок на доходи фізичних осіб та єдиний податок, у сільських громадах вагоме значення має податок на землю.

Як показали результати порівняльного аналізу, найменш дотаційними є територіальні громади, які сформувалися навколо міст. Рівень дотаційності їхніх бюджетів становить лише 6,9 %. У громадах, які утворилися навколо селищ міського типу, цей показник складає 11,5 %, навколо сільських поселень – 16,1 % (рис. 4). Подібні залежності характерні і для інших фінансових показників діяльності територіальних громад, наприклад, для частки громад із реверсною дотацією та частки видатків громади на утримання апарату управління.

Значні відмінності між територіальними громадами за топологічними і фінансовими показниками визначають необхідність типізації їх за подібністю зазначених характеристик. Типи територіальних громад виділялися на основі використання кластерного аналізу. Загалом у межах України було виділено сім типів (кластерів) тери-

торіальних громад, узагальнюючі характеристики яких подано у табл. 2.

Найкращими показниками вирізняються другий та третій кластери, до яких сумарно увійшло 58 громад. Вони характеризуються найвищими власними доходами громад, загалом мають реверсну дотацію і найнижчі сумарні витрати на утримання апарату управління. Вони презентують різні регіони України, проте найбільше представництво у цих групах мають Вінницька, Дніпропетровська та Полтавська області.

На протилежному полюсі знаходяться громади, які увійшли до шостого кластеру і характеризуються найгіршими фінансовими характеристиками. Це найменші за розмірами громади з доходами близько 500 грн на одну особу, рівнем ротаційності 33 % і видатками на утримання апарату управління на рівні майже 40 %. Найбільше представництво у цій групі мають громади Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Тернопільської і Чернівецької областей.

Як стверджують аналітики, фінансова децентралізація не лише сприяла зростанню доходів місцевих бюджетів, а й стимулювала сам процес

Таблиця 1.

Величини кореляційної залежності між показниками розвитку громад і загальноекономічними індикаторами

Показники	Кількість територіальних громад, од.	Площа громади, км ²	Населення громади, тис. осіб	Власні доходи громад на одну особу, грн	Рівень дотаційності бюджетів громад, %	Капітальні видатки на одного мешканця громади, грн	Частка видатків на утримання апарату управління громади, %	Валовий регіональний продукт на одну особу, грн	Обсяги виробництва промислової продукції на одну особу, грн	Рівень заробітної плати, грн
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	1,000	-0,236	-0,400	-0,106	0,213	-0,056	0,013	-0,059	0,123	-0,327
2		1,000	0,282	0,319	-0,465	0,318	-0,341	-0,258	0,080	0,185
3			1,000	0,316	-0,175	0,307	-0,314	-0,184	0,184	0,219
4				1,000	-0,806	0,668	-0,411	0,239	0,593	0,403
5					1,000	-0,394	0,395	-0,372	-0,413	-0,392
6						1,000	-0,239	-0,002	0,417	0,197
7							1,000	-0,129	-0,228	-0,293
8								1,000	0,512	0,685
9									1,000	0,606
10										1,000

* Розраховано автором

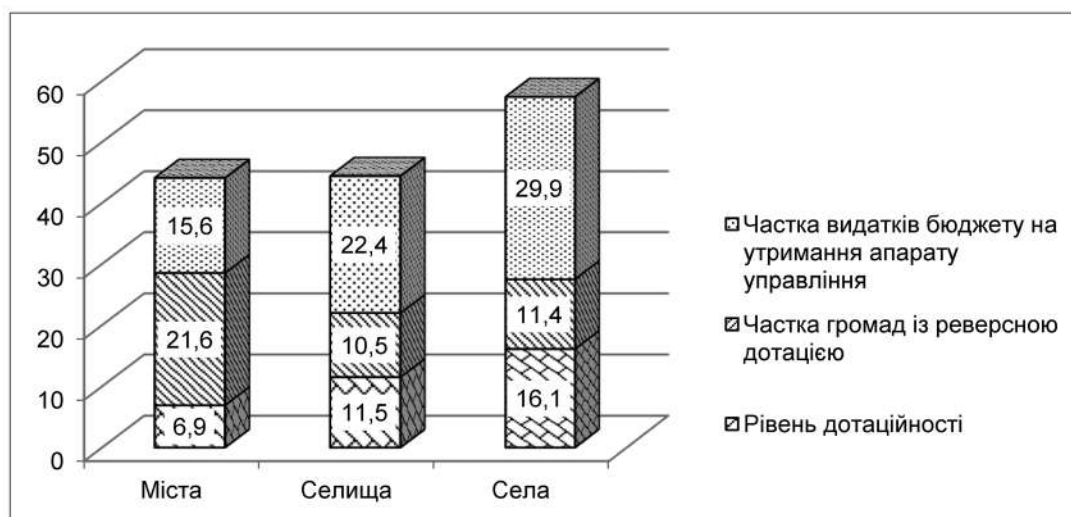

Рис. 4. Рівень фінансової автономії об'єднаних територіальних громад, % (перша половина 2017 р.)

формування територіальних громад [6]. Однак досі немає переконливих доказів такої залежності. Оцінити її наявність чи відсутність можна за допомогою кореляційного аналізу між показниками, що відображають темпи зростання доходів об'єднаних територіальних громад і темпи зростання їх кількості упродовж 2015-2016 рр. Проведені обчислення для України загалом показали, що між зазначеними показниками існує пряма, проте не істотна залежність. Коефіцієнт кореляції становить лише $r=0,372$, а це означає,

що залежність темпів формування громад від темпів приросту їхніх власних доходів складає лише близько 14 %.

Отже, на початковому етапі реформи фінансові преференції не є визначальним чинником формування громад. Провідну роль відіграють адміністративні рішення, у т.ч. адміністративний тиск, спротив реформі з боку керівників районної ланки та органів місцевого самоврядування, активність мешканців сільських громад тощо.

Таблиця 2.

Типізація територіальних громад за фінансовими та топологічними характеристиками*

Кластери	Кількість громад, од.	Площа, км ²	Населення, тис. осіб на 01.01. 2016 р.	Власні доходи на одного мешканця, грн.	Рівень дотаційності бюджетів, %	Капітальні витрати на одного мешканця, грн	Частка видатків на утримання апарату управління, %	Загальний рейтинг громад, місце
Кластер 1	18	284,4	5,5	1285,8	6,9	698,3	27,2	105,1
Кластер 2	49	234,4	9,4	1966,5	-0,9	285,9	15,7	49,9
Кластер 3	9	259,1	8,0	3614,6	-5,0	1425,9	12,3	12,8
Кластер 4	92	275,1	9,6	1354,2	4,3	118,8	22,9	125,3
Кластер 5	110	275,8	9,3	897,9	15,9	76,1	26,0	226,3
Кластер 6	84	154,7	6,7	506,4	33,1	109,0	37,8	312,8
Кластер 7	4	232,7	4,3	1995,0	24,4	519,8	33,7	267,0
Пересічне значення	366	245,2	7,5	1660,1	11,3	462,0	25,1	157,0

* Розраховано автором

Аналогічна ситуація мала місце в багатьох європейських країнах [5, с. 9], оскільки фінансова децентралізація лише створює можливості для формування більш відповідальної та ефективної системи управління, використання ресурсів територіальних громад. Утім отримані результати не спростовують твердження про те, що фінансова децентралізація є вагомим важелем пришвидшення реформи загалом, адже об'єднані територіальні громади дійсно істотно збільшили свої доходи, які можна використати для вирішення багатьох соціально-економічних проблем.

Фінансова децентралізація, безсумнівно, сприяла зростанню доходів територіальних громад. Водночас окремі її механізми потребують подальшого удосконалення. Йдеться, насамперед, про податок на доходи фізичних осіб. Наразі він сплачується за місцем роботи, а не за місцем проживання людини. Від цього значно потерпають ті громади, мешканці яких працюють у містах, а проживають у сільській місцевості. Досі належним чином не запрацював такий важливий механізм наповнення місцевих бюджетів як податок на нерухомість.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений аналіз процесу фінансової децентралізації та її регіональних відмінностей дає підстави для формулювання таких висновків.

1. Завдяки низці заходів, зокрема внесеним змінам до Бюджетного кодексу та Податкового кодексу країни, упродовж 2015-2017 рр. значно збільшився загальний фонд і власні доходи об'єднаних територіальних громад. Основу останніх складають різні податкові надходження, проте визначальна роль належить податку на доходи фізичних осіб, частка якого у власних доходах громад становить близько 50 %.

2. Процес формування громад здебільшого

проходить стихійно, без залучення результатів наукових досліджень та урахування висновків експертів. У результаті новостворені територіальні громади істотно різняться між собою за головними топологічними параметрами – розмірами території та кількістю населення, а також характеризуються значними регіональними відмінностями власних доходів і дотаційності бюджетів.

3. Попри допомогу держави, більшість новостворених територіальних громад залишаються дотаційними. Фінансово автономними є лише близько 20 % територіальних громад. Високим рівнем дотаційності вирізняються, насамперед, громади західних регіонів України.

4. Фінансова спроможність громад найбільше залежить від їхньої площі, загальноекономічного потенціалу регіонів, у яких вони сформувалися, зокрема від показників виробництва промислової продукції та рівня заробітної плати. Більшу фінансову автономію мають громади, центрами яких є міста, а також ті з них, на території яких розміщуються підприємства реального сектора економіки, автозаправки, великі торговельні центри, родовища з видобування корисних копалин.

5. У регіонах України створено значну кількість невеликих за розмірами, кількістю населення та незначними власними доходами громад. Більшість із них розташовані в західних регіонах країни і потребують потужної підтримки з боку держави та індивідуальних стратегій розвитку.

6. Механізми фінансової децентралізації потребують подальшого удосконалення. Зокрема це стосується необхідності внесення змін до порядку адміністрування податку на доходи фізичних осіб, а також чіткішого визначення особливостей стягування податку на нерухомість.

Ці та інші питання створення й функціонування об'єднаних територіальних громад і надалі перебуватимуть у колі актуальних суспільно-географічних досліджень

References [Література]

1. *Administrative-territorial structure of Ukraine: methodological bases and practice of reforming*: monograph (2016). Lviv. [In Ukrainian].
[Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія. Львів, 2016. 264 с.]
2. Baranovskyi M.O. (2016). Administrative-territorial reform in Ukraine: peculiarities of realization, first results, mission of social geography. *Ukrainian geography: modern challenges* Kyiv. Vol. 2, 18-20. [In Ukrainian].
[Барановський М.О. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: особливості реалізації, перші результати, місія суспільної географії // Українська географія: сучасні виклики. Київ, 2016. Т. 2. С.18-20.]
3. Vlasiuk O.S. (2015). State and problems of reforming of administrative-territorial structure of Ukraine. *Regional economy*,

- 3, 16-23. [In Ukrainian].
[Власюк О.С. Стан і проблеми реформування адміністративно-територіального устрою України // Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 16-23.]
4. Vozniak H.V. (2016). *Budget policy of the regions development of Ukraine: modern paradigm and guidelines for further reforms*: monograph. Lviv. [In Ukrainian].
[Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ: монографія. Львів, 2016. 520 с.]
5. Danylyshyn V.M., Pylypiv V.V. (2016). Decentralization in the EU countries: lessons for Ukraine. *Regional economy, 1*, 5-11. [In Ukrainian].
[Данилишин В.М., Пилипів В. В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України // Регіональна економіка. 2016. Вип. 1. С. 5-11.]
6. *Decentralization. Local budgets of 159 amalgamated communities. Financial analyzes*. Ed. Ya. M. Kaziuk. (2016). Kyiv. [In Ukrainian].
[Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. Фінансово-аналітичні матеріали / За ред. Я.М. Казюк. Київ, 2016.]
7. Kaziuk Ya. (2017). *Financial decentralization and budgets of the first 159 united communities in detail: an expert article*. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/5244>. [In Ukrainian].
[Казюк Я. Фінансова децентралізація і бюджети перших 159 об'єднаних громад в деталях: експертна стаття. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/5244>]
8. *Local budgets of Lviv region in conditions of reform of local self-government*: monograph. (2015). Lviv. [In Ukrainian].
[Місцеві бюджети Львівської області в умовах реформування місцевого самоврядування: монографія. Львів, 2015. 223 с.]
9. Oliinyk Ya.B., Ostapenko P.O. (2016). The Formation of amalgamated territorial Communities in Ukraine: Benefits, Risks, Threats. *Ukrainian geographical journal, 4*. 37-43. [In Ukrainian].
[Олійник Я. Б., Остапенко П.О. Формування спроможних територіальних громад в Україні: переваги, ризики, загрози // Укр. геогр. журн. 2016. №4. С. 37-43. <http://doi.org/10.15407/ugz2016.04.037>]
10. *Assessment of the financial capacity of 366 united territorial communities for the first half of 2017*. Financial Monitoring Group Central Office of Reforms under the Ministry of Regional Development, Building and Housing and Communal Services of Ukraine (2017). Kyiv. [In Ukrainian].
[Оцінка фінансової спроможності 366 об'єднаних територіальних громад за I півріччя 2017 р. / Група фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні. Київ, 2017. 8 с.]
11. Pelekhata O.V. (2015). Administrative and financial decentralization as a basis for the development of united territorial communities. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine, Vol. 6*, 22-26. [In Ukrainian].
[Пелехата О.В. Адміністративно-фінансова децентралізація як основа розвитку об'єднаних територіальних громад // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 6. С. 22-26.]
12. Pelekhaty A. O. (2016). Specific features of formation of self-sufficient combined communities in Ukraine. *Regional economy, 4(82)*, 15-21. [In Ukrainian].
[Пелехатий А.О. Особливості формування спроможних об'єднаних територіальних громад в Україні // Регіональна економіка. 2016. №4 (82). С. 15-21.]
13. Rosoliak O., Martysiias I. (2016). Financial decentralization: Poland's experience and the realities of Ukraine. *Actual problems of law, 2*, 66-70. [In Ukrainian].
[Росоляк О., Марціясь І. Фінансова децентралізація: досвід Польщі та реалії України // Актуальні проблеми правознавства. 2016. №2. С. 66-70.]
14. Storonianska I. Z., Pelekhaty A.O. (2014). Financial support of the development of local communities in the context of the administrative-territorial reform. *Regional economy, 3*, 228-238. [In Ukrainian].
[Сторонянська І. З., Пелехатий А. О. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи // Регіональна економіка. 2014. №3. С. 228-238.]
15. Storonianska I. Z., Benovska L. Ya. (2016). Prospects and risks of strengthening the financial capacity of territorial communities in the context of administrative-territorial reform in Ukraine. *Economic journal of the twenty-first century, 162, (11-12)*, 84-88. [In Ukrainian].
[Сторонянська І.З., Беновська Л.Я. Перспективи та ризики зміцнення фінансової спроможності територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні // Економічний часопис XXI ст. 2016. №162 (11-12). С. 84-88.]

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017